

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на д-р Нурбулат Аскерович Абуов,
на тема „Политика на насилствено преселване на народи в Казахстан:
история и съвременност“,
за получаването на научната степен „доктор на политическите науки“
от проф. д.ик.н. Владимир Стефанов Чуков

Предложената за рецензиране работа има актуален характер, тъй като анализира една от най-болезнените теми от историческото наследство на страните – правоприменни на СССР, каквато е Република Казахстан. Страната поема по своя самостоятелен път на държавнополитическо развитие през 1991 г., изправена пред предизвикателствата да изгради демократична политическа система, пазарна икономика и най-вече споена нация с ясно изразено национално самосъзнание. В този смисъл преосмислянето на паметта за болезнените исторически процеси и преодоляването на негативния ефект от тоталитарното съветско минало са особено актуални в съвременен Казахстан.

Дисертационният труд на Н. Абуов анализира именно такава обществено значима тема, касаеща преосмислянето на недалечното историческо минало – масовите депортации на цели народности в СССР по време на тоталитарния режим на Йосиф Сталин. Изясняването на мотивите, вината и последствията от насилствените „премествания“ на цели народности, граничещи с геноцид, дава отговор на редица негативни тенденции в международните отношения, чиято корекция е част от новата национална политика на президента Н. Назарбаев.

Трудът е дисертабилен и съдържа научни и научно-приложни приноси. Хронологичните рамки на дисертацията – от началото на съветската държавна политика за депортиране през 1936 г. до съвременността са сериозно предизвикателство пред автора и предполагат задълбочен многоаспектен анализ, осъществен в изложението. След дълги дискусии и корекции дисертационният труд и авторефератът отговарят на законовите академични изисквания в България.

Авторът демонстрира отлично познаване на изворите и литературата, които е използвал в дисертацията. В уводната част той е направил компетентен историографски преглед, в който е подчертал тематичната многопластовост и богатството на теоретико-методологичната интерпретация в научната литература. Кандидатът е отличил достойнствата на трудовете на изявените автори в съветската и чуждестранната литература, като в същото време критично е набелязал „белите петна“ в изследванията, които чакат своето осветляване. Това в максимална степен се отнася до новата казахска историческа литература.

Периодизацията в историографията точно отговаря на трите основни изследователски етапа. Първият е 1960 – 1985 г., когато поради наложеното идеологическо табу в Съветския съюз темата за депортациите е разработвана основно от чуждестранни автори и дисиденти (Робърт Конкуест, А. Солженицин). През втория етап – годините на Перестройката (1985 – 1991), когато наред с трудовете на чуждестранните учени, се наблюдава засилен интерес и от съветските историци. Тогава се появяват сериозни документални изследвания (Н. Бугай, В. Земсков) по темата. Третият етап, съвременният, след 1991 г. се характеризира с изобилието на документални издания и монографии, които имат качествено нов облик. Тогава се появяват първите казахски изследвания за насилствените депортации в Казахстан (акад. М. Козибаев, Ж. Абилхожин, К.

Алдажуманов, Т. Омарбеков и др.), в които се разглеждат различни аспекти от процесите на депортация. Приносът на автора е, че наред с изясняването на съдбата на репресираните етноси и социални групи се е насочил и към важната тема за реабилитацията и репатрирането на потърпевшите общности. До този момент, това все още не е напълно изяснено в казахската наука. С тези процеси именно са свързани мерките за преодоляване на демографските и социалните последици, които оказват негативен ефект върху политическите, етнокултурните и социално-икономическите реалности.

Целите и изследователските задачи са точно и ясно формулирани. Авторът определя за цел на дисертационния труд изучаването на историята на депортациите на различните народности (поляци, немци, корейци и др.) и влиянието на този процес върху формирането на съвременната национална политика на Казахстан. Адекватно са формулирани конкретните изследователски задачи, които на практика се стремят да анализират цялостно палитрата от процеси и проблеми. Става въпрос за изясняване на причините, проследяване на маршрутите на депортиране, изследване на житейските и морално-психологическите проблеми, очертаване на етапите в съветската депортационна политика и действията на отделните институции и отмяната и преодоляването на последствията.

Обектът и предметът на изследване също са точно конкретизирани. Обект на анализ са контингентите депортирани народности през 30-те и 40-те години на XX век в Казахска ССР, а предметът е да се проследи тяхното влияние върху формирането на националната политика на днешен Казахстан. Използваният методологичен инструментариум е сравнително адекватен, съобразен с модерните тенденции в политологичните изследвания, позволяващи реализацията на поставените изследователски задачи. Основните методи, които авторът използва са проблемно-

хронологичния, компаративния и особено статистическия анализ. Дисертантът подчертава, че използваните методи на анализ и синтез позволяват да се разгледат и характеризират процесите на разселване, стопанско-битовия живот и правовото положение на депортираните. Статистическият анализ е използван при анализа на числеността, вътрешната миграция на спецпреселниците в отделните области и страната, а след това и за проследяване на репатрирането им след освобождаването.

Документалната база на изследването е добре компилирана. Тя включва нормативно-правни документи на централните съветски институции и на републиканските органи, делата и изпълнителните решения на партийните власти на съюзно и местно ниво, статистически материали, мемоари и материали от периодичния печат.

Принос на Н. Абуов е използването и цитирането на документи от Държавния архив на РК за периода 1939 – 1959, сред които са разсекретените документи от „Особая папка“ – решения на централните държавни и партийни органи. Сполучливо и полезно решение на автора е няколко основополагащи документи да бъдат включени като приложения в края на дисертацията: постановления на Совнаркома на СССР, цитати от Конституцията на СССР от 1936 г. и таблица, илюстрираща динамиката на отзоваване на чеченци и ингуши от Казахската република през 1957 г. Кандидатът дава нова, слабо позната информация по въпроса до този момент.

Наред с безспорните научни и научно-приложни приноси могат да се отправят и някои критични бележки. Те бяха много по-сериозни по време на дългото предварително обсъждане с кандидата. На първо място, все още остават някои методологически слабости. Става въпрос за стриктното спазване на принципа „от общото към частното“, върху който е построено изследването. На второ място, бих отправил препоръка за бъдещи

изследвания авторът да включи и информация за българските спецпреселници, които също са депортирани в Казахска ССРС. Доколкото е известно, част от тях остават трайно в Казахстан и се вливат в живота на казахското общество.

На базата на всичко казано до тук, отчитайки доказаната изследователска, езикова и професионална експертиза, предлагам на колегите от журито да присъдим високата научна степен „доктор на политическите науки“ в професионално направление „Политически науки“ на д-р Нурбулат Аскерович Абуов.

1.03.2019.

С уважение:

/проф. д.ик.н. Владимир Чуков/